

SELEKCIJSKI RAD U KONJOGOJSTVU HRVATSKE**M. Ernoić, M. Kovač, Mirjana Baban****Sažetak**

Selekcijski rad u konjogojstvu određen je Programom uzgoja konja u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 99/98.). Za njegovu provedbu odgovoran je Hrvatski stočarsko-selekcijiski centar u suradnji s uzgojnim savezima, Hrvatskim konjičkim savezom i znanstvenim institucijama u konjogojstvu. Jedan od važnijih kriterija za utvrđivanje uzgojnih vrijednosti konja su rezultati ispita radne sposobnosti, kao i rezultati u športu. Temeljna načela uzgoja pojedinih pasmina konja moraju biti usklađena s međunarodnim standardima prema matičnim savezima, te dopušteno križanje između različitih pasmina konja.

Ključne riječi: konj, uzgojni program, selekcija, uzgoj, ispit radne sposobnosti

Uvod

Kako se konji, kao domaće životinje, danas uglavnom uzgajaju i koriste kao športske, odnosno radne životinje, značajno je ispitivanje njihove uporabne vrijednosti kao dio ukupne uzgojne vrijednosti.

U Hrvatskoj se uzgajaju mnoge pasmine domaćeg i stranog uzgoja. Započet je proces osnivanja udruženja prema pojedinoj pasmini. Neophodno je pri tome svakoj pasmini propisati uzgojni cilj u okviru njena uzgojnog programa.

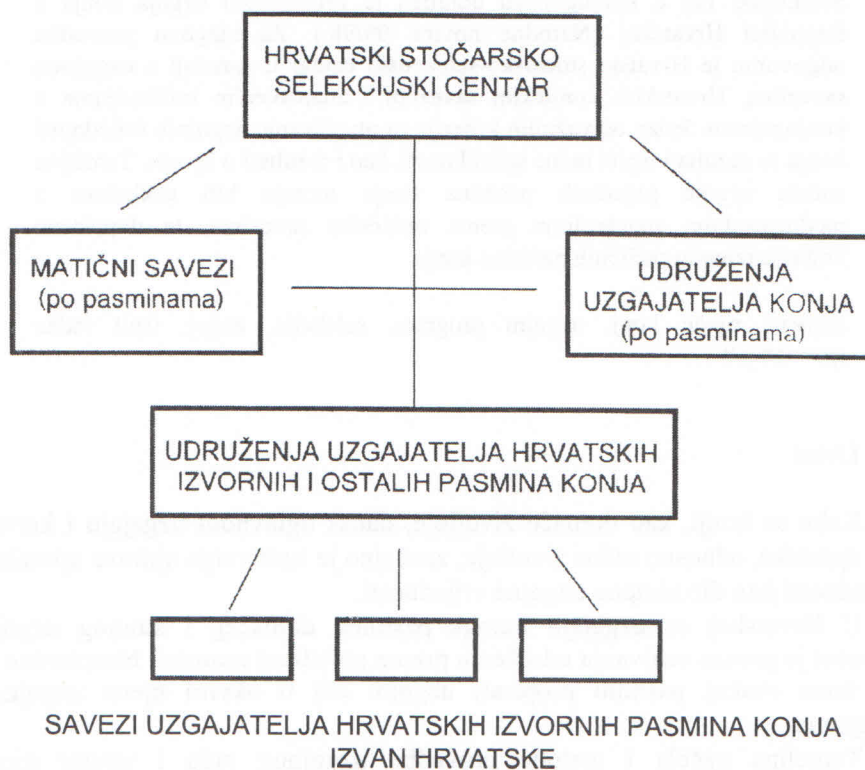
Temeljna načela i metode provedbe uzgojnog rada i unutar njega selekcijskih mjera propisani su nacionalnim uzgojnim programom (Program uzgoja konja u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 99/98). Svrha navedenog programa je da se na međunarodno priznatim načelima organizira provedba uzgojnog rada u konjogojstvu Hrvatske.

Mr. sc. Miljenko Ernoić, Hrvatski stočarski selekcijski centar, Miroslav Kovač, dipl. ing. agr., Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu, mr. sc. Mirjana Baban, asistent, Poljoprivredni fakultet Osijek.

Organizacija uzgojno-seleksijskih mjera u konjogojstvu

Pod ovim pojmom podrazumijeva se prije svega vođenje propisane matične dokumentacije od strane uzgojnih saveza, ergela i konjogojskih udruga prema državnoj ustanovi za provedbu selekcije u konjogojstvu (HSSC) i matičnim savezima, ako pasmina nije izvorna (autohtona) hrvatska (Shema 1.).

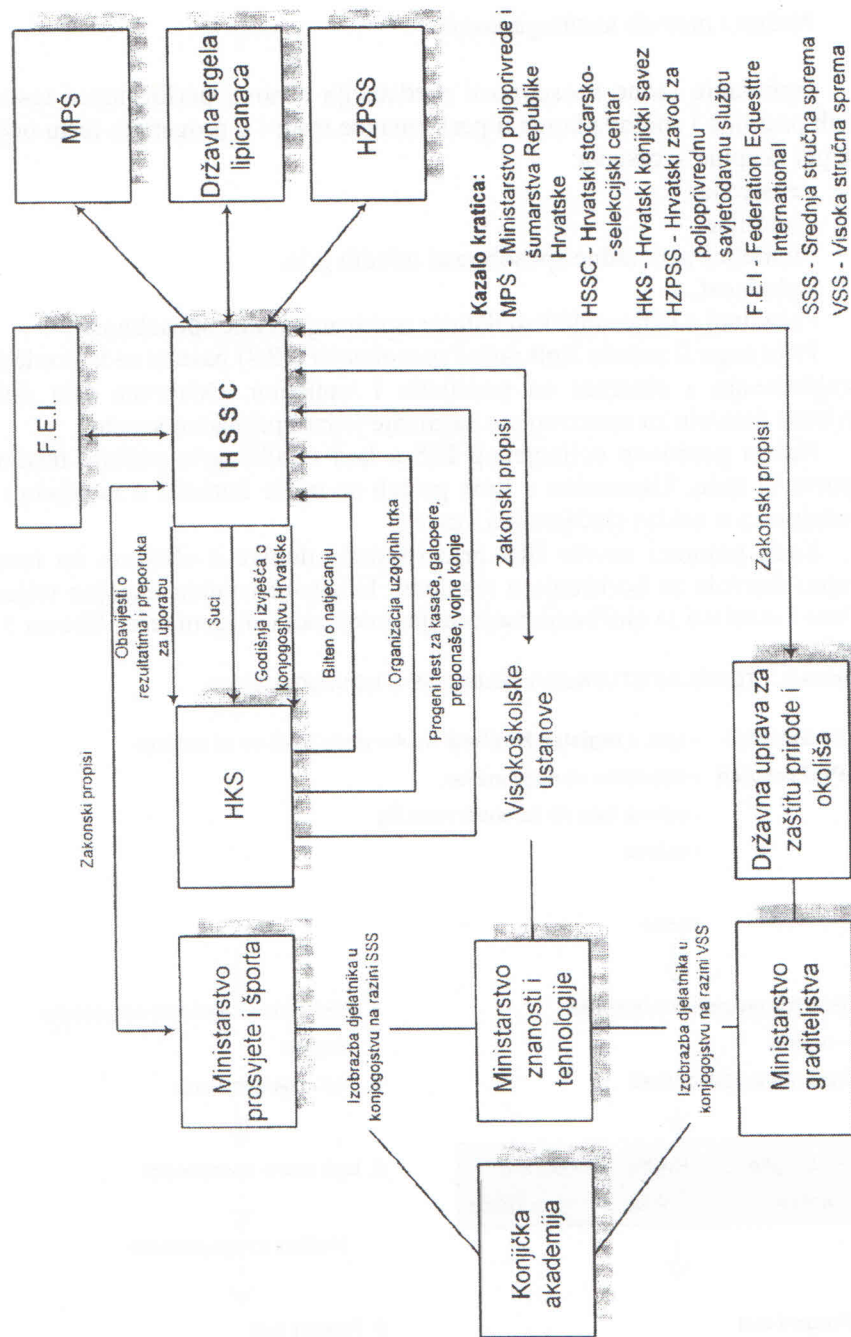
Shema 1. - ORGANIZACIJA KONJOGOJSTVA U HRVATSKOJ

Osim toga, uzgojnim programom se propisuju, a posebnim pravilnicima definiraju tj. detaljno određuju načini testiranja i ispitivanja pojedinih pasmina konja prema njihovim osobitostima.

Da bi se takav sveobuhvatan i kontinuirani posao mogao provesti, naročito je važna suradnja i koordinacija između uzgojnih organizacija u konjogojstvu, državnih ustanova, športskih konjičkih udruženja, znanstvenih institucija i međunarodnih organizacija u konjogojstvu.

Schema 2. - INSTITUCIJE I ORGANIZACIJE NEOPHODNE ZA PROVEDBU UZGOJNOG PROGRAMA U KONJOGOJSTVU HRVATSKE

Načini i metode testiranja konja

Ispitivanje radne sposobnosti predstavlja osnovu performance testa. Kod svih pasmina i spolova konja u performance testu i u progenom testu ocjenjuje se pet skupina svojstava:

- eksterijer,
- interijer,
- temeljni ispit radne sposobnosti mladih grla,
- plodnost,
- rezultati s natjecanja kao daljnje ispitivanje radne sposobnosti.

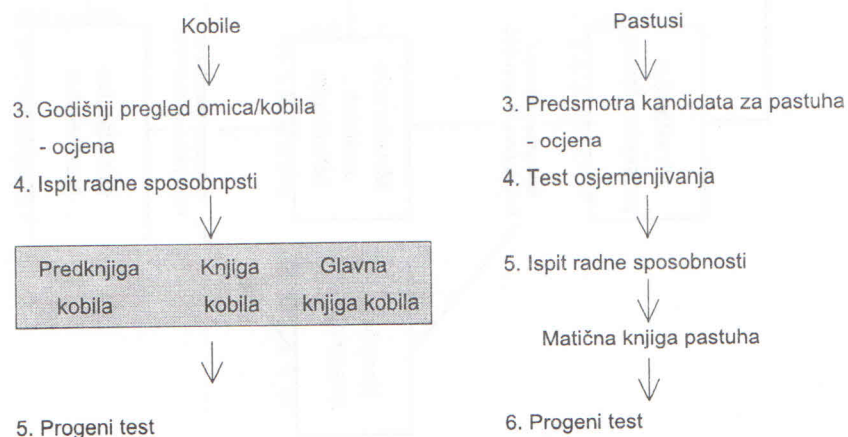
Prije nego li polažu ispit radne sposobnosti (IRS) pastusi se kao mlada grla pregledavaju s obzirom na podrijetlo i vanjštinu. Odabrana grla dobivaju uvjetnu dozvolu za opasivanje u najmanje jednoj pripusnoj sezoni.

Nakon pozitivno ocijenjenog IRS-a kod mladih grla počinje testiranje u športu ili radu. Usporedno s time pastuh se može koristiti u rasplodu (što je poželjno, a u nekim slučajevima i uvjet).

Kada potomci završe IRS grlo (pastuh) dobiva s obzirom na rezultate, trajnu dozvolu za korištenje u rasplodu. U kasniji izračun uzgojne vrijednosti ulaze i rezultati sa službenih natjecanja potomaka (progeni test). Shema 3.

Shema 3. - TEMELJNI STUPNJEVI SELEKCIJE U KONJOGOJSTVU

1. Oždrebljenje - upis u **registar ždrebadi** unutar prvih 28 dana od rođenja
2. **Prvi pregled** - obavezno uz nogu majke:
 - opisna lista i/ili ždrebeći vrući žig
 - ocjena

Na temelju prikupljenih rezultata (podataka) iz IRS-a računa se uzgojna vrijednost pojedinog pastuha ili kobile. Za izračun uzgojnih vrijednosti danas se, kao najtočnija metoda, koristi BLUP metoda (Animal model).

IRS-i su različiti prema spolu i pasminskim skupinama konja, pa tako postoje za: - autohtone pasmine

- toplokrvne konje: a) trkaći konji
- b) turnirski konji
- c) vozni konji

- hladnokrvne konje

Testovi moraju odgovarati međunarodnim pravilima i kriterijima matičnih saveza pojedinih pasmina, a za autohtone pasmine način i provedbu testiranja propisuje HSSC s priznatim udruženjem uzgajatelja autohtone pasmine.

Na temelju dobivenih rezultata uzgojna povjerenstva obavljaju licenciranje pozitivno ocijenjenih pastuha. Pri tome se određuje za koje se još pasmine konja, osim pasmine kojoj pripada, pastuh može koristiti kao oplemenjivač ili u uporabnom križanju (ukoliko se radi o pasmini oplemenjivača o njezinom utjecaju na uzgoj druge pasmine određuje se uzgojno povjerenstvo te pasmine).

Kod trkaćih konja (engleski punokrvnjaci i kasači) odabir mladih grla temelji se na podrijetlu (športskim rezultatima predaka), a ispitivanje radne sposobnosti provodi se praćenjem rezultata postignutih na trkama. HKS je obavezan izdavati godišnji kalendar trka i bilten rezultata sa službenim podacima.

Nakon svake trkaće sezone zbrajaju se svi rezultati i iznosi zarađenog novca, te se na temelju toga izračunava indeks radne sposobnosti i indeks zarade. Osim toga, za engleske punokrvnjake navodi se i opterećenje koje je grlo nosilo po svakoj trci (HANDICAP) i iz toga se izvodi GENERALNI HANDICAP (GH).

Radne sposobnosti kasača mjere se postignutim rekordima koji se upisuju u rodovnik ispod imena konja, a priznaju se ako su postignuti na službenoj utrci.

Pregled najzastupljenijih pasmina konja u Hrvatskoj i temeljna načela uzgoja

Za razliku od konjogojски razvijenih zemalja Europe u Hrvatskoj dominira hladnokrvni uzgoj konja uz naglašeni trend veće zastupljenosti toplokrvnih pasmina konja. Tome je pridonijela pojava sve većeg broja jahača-rekreativaca, te je i uzgoj potrebno prilagoditi njihovim zahtjevima, s obzirom da oni predstavljaju najveću populaciju korisnika konja.

Kako bi se stekli uvjeti za međunarodno priznanje pojedinih uzgoja konja na našim prostorima nužno je pridržavati se temeljnih načela uzgoja i odabira raspolodnjaka prema pasminskoj pripadnosti. Isto tako potrebno je upotrebljavati određene nazive za pojedine pasmine prema međunarodnim standardima (Tablica 1. i 2.).

Tablica 1. - DIJAGRAM DOPUŠTENIH KRIŽANJA PREMA PASMINSKOJ PRIPADNOSTI (PROGRAM UZGOJA KONJA U REPUBLICI HRVATSKOJ, NARODNE NOVINE 99/98).

Pastuh/ Kobila	OX	XX	TRAK	AA	HOL	HT	PONY	HP
OX	OX	AA	TRAK	AA<25%	HT	HT	HJP PONY	
XX	AA	XX	TRAK	AA<25%	HT	HT	HJP PONY	
TRAK	TRAK	TRAK	TRAK	AA	HT	HT	HJP PONY	
AA.	AA<25%	AA<25%	TRAK	AA	HT	HT	HJP PONY	
HOL	HOL HT	HOL HT	HOL HT	HT	HOL	HT	HJP	
HT	HT	HT	HT	HT	HT	HT	HJP	
PONY	PONY	PONY	PONY	HJP PONY	HJP PONY	PONY	PONY	
HP	PT	PT	PT					HP

Podaci prikazani na dijagramu temelje se na saznanjima prikupljenim iz međunarodnih krugova.

Objašnjenja kratica na dijagramu nalaze se na Tablici 2.

Tablica 2. - PREGLED NAJZASTUPLJENIJIH PASMINA KONJA U HRVATSKOJ I TEMELJNA NAČELA UZGOJA NAVEDENIH PASMINA (PROGRAM UZGOJA KONJA U REPUBLICI HRVATSKOJ, NARODNE NOVINE 99/98).

Pasmina	Kratice	Temeljno načelo uzgoja
Hrvatski posavac (Posavski konj)	HP	Uzgaja se u čistoj krvi. Nekontrolirano ukrižavan u prošlosti.
Lipicanac	LIP	Uzgaja se isključivo u čistoj krvi. Prema podrijetlu grla upisuju se u: "A matičnu knjigu" - konji s potpunim podrijetlom u istom uzgoju kroz 5 generacija i "B matičnu knjigu" - konji s nepotpunim podrijetlom u istom uzgoju.
Arapski konj	OX	Uzgaja se u čistoj krvi. Oplemenjivač.
Engleski punokrvnjak	XX	Uzgaja se u čistoj krvi. Oplemenjivač.
Akhaltekinac	AT	Uzgaja se isključivo u čistoj krvi, a može se kao pastuh oplemenjivač upotrebljavati za sve pasmine konja ako ga uzgojno povjerenstvo za pojedinu pasminu prihvati kao oplemenjivača.
Trakenac	TRAK	Uzgaja se u čistoj krvi s dopuštenim oplemenjivanjem s odabranim i od uzgojne komisije potvrđenim engleskim i arapskim punokrvnim pastusima.
Anglo-arapski konj	AA	Uzgaja se kao križanac između arapskih i engleskih punokrvnih konja ili međusobnim parenjem.
Hrvatski kasač	HK	Uzgaja se u čistoj krvi. Oplemenjivanje i križanje dopušteno s priznatim kasačim pastusima koje je odobrilo uzgojno povjerenstvo sukladno s pravilnikom uzgoja.
Holsteinski konj	HOL	Uzgaja se u čistoj krvi i dopušteno je oplemenjivanje samo s odabranim i od uzgojnog povjerenstva potvrđenim engleskim i arapskim punokrvnim pastusima, zatim traknerskim, anglo-arapskim, anglo-normanskim i hanoveranskim pastusima.
Hrvatski toplokrvnjak	HT	Uzgaja se kao uporabni križanac dobiven križanjem čistih pasmina turnirskih konja, a prema odluci uzgojnog povjerenstva i sukladno s pravilnikom o uzgoju HT odabiru se pastusi i kobile koji će se koristiti u daljnjem uzgoju.
Hrvatski hladnokrvnjak	HH	Uzgaja se u čistoj krvi, a dopušteno je oplemenjivanje s pastusima ardenske i noričke pasmine sukladno s pravilnikom uzgoja.
Ardenac	ARD	Uzgaja se isključivo u čistoj krvi.
Poniji	PONI	Uzgajaju se isključivo u čistoj krvi.
Haflinger	HAF	Uzgaja se u čistoj krvi, ne koristi se kao oplemenjivač, a prema potrebi može se koristiti u uporabnom križanju, sukladno s pravilnikom o uzgoju za pojedinu pasminu.
Posavski toplokrvnjak	PT	Zbog jedne od mogućnosti uporabe posavskih konja, kao jahaćih konja, uzgaja se u sustavu križanja s priznatim oplemenjivačima.
Hrvatski jahaći poni	HJP	Uzgaja se kao uporabni križanac, a prema kriterijima pravilnika o uzgoju.

Kako bi se sve navedene aktivnosti mogle odvijati HSSC-Pododjel za konjogojstvo donio je godišnji kalendar najvažnijih mjera u provedbi uzgojno-seleksijskog rada (Tablica 3.).

Tablica 3. - GODIŠNJI KALENDAR PROVEDBE UZGOJNO-SELEKCIJSKIH MJERA U KONJOGOJSTVU

Mjesec u godini	AKTIVNOSTI	Napomena
Prosinac/siječanj	Pregled i ocjena pastuha za pripusnu sezonu	Za pastuhe koji su već ranije pregledavani i ocjenjivani od mjerodavne komisije vlasnici moraju u HSSC-u predložiti dokumentaciju o toj ocjeni. Pastuh koji je prvi put predvođen dobiva uvjetnu dozvolu pripusta.
Lipanj/srpanj	Pregled, ocjena, opis i žigovanje ždrebadi rođene u toj godini	Ždrebadi se predvodi s majkom te se može pregledati i ocijeniti i kobilu, ukoliko je to potrebno.
Rujan/listopad	Pregled i ocjena mladih grla. Opis i žigovanje pasminskim žigom te pregled, ocjena i registriranje do sada neregistriranih konja	Udruge uzgajatelja predlažu mjesto i vrijeme pregleda te obavještavaju vlasnike konja o tome u suradnji s HSSC-om.

Zaključci

1. Organizacija i provedba seleksijskih mjera u konjogojstvu Hrvatske temelji se na Programu uzgoja konja u Republici Hrvatskoj (NN 99/98).
2. U provedbi uzgojno-seleksijskih mjera najznačajnije mjesto zauzimaju uzgojni savezi, HSSC, HKS i znanstvene institucije iz područja konjogojstva.
3. Temeljni seleksijski kriteriji za odabir rasplodnih grla su podaci o podrijetlu grla, njegovom tjelesnom razvoju, rezultati ispita radne sposobnosti, kao i postignuti rezultati u športu.
4. Temeljna načela uzgoja konja podrazumijevaju usklađivanje hrvatskog uzgoja konja s međunarodnim standardima i pravilnicima prema pojedinim pasminama.

LITERATURA

1. Baban, Mirjana, M. Ernoić i M. Kovač (1998.): Program uzgoja konja u Republici Hrvatskoj sa stručnim uputama za provedbu, HSSC, rukopis.
2. Deutsche Reiterliche Vereinigung e.V. (1992): Pferdehaltung - Band 4, Richtlinien für Reiten und Fahren.
3. Deutsche Reiterliche Vereinigung e.V., Hauptverband für Zucht und Prüfung deutscher Pferde (1993): Zuchtverbandordnung, VVarendorf.

4. Deutsche Reiterliche Vereinigung e.V., Hauptverband für Zucht und Prüfung deutscher Pferde (1993): Zuchtzielbeschreiben, VVarendorf.
5. Deutsche Reiterliche Vereinigung e.V., Hauptverband für Zucht und Prüfung deutscher Pferde (1990): Leistungsprüfungordnung LPO, Warendorf.
6. Program uzgoja konja u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 99/98).
7. Reglement des Schweizerischen Verbandes für Pferdesport (1994-1997).
8. Statut (1992.): Hrvatski konjički savez.
9. Zakon o stočarstvu Republike Hrvatske (Narodne novine 70/97).
10. Zuchtbuchordnung und Satzungen des Landesverbands der Bayerischen Pferdezüchter e. V. (1982).

SELECTION WORK IN HORSEBREEDING IN CROATIA

Summary

Selection work in horsebreeding is defined by the Program for horse breeding in the Republic of Croatia (Narodne novine 99/98). The Croatian livestock selection center, in cooperation with Breeding associations, the Croatian horsebreeding association and scientific institutions is responsible for the application of the Program. One of the important criteria for estimation of breeding value are the results of working ability, as well the results in sport. Basic principles of breeding of horse breeds must comply with international standards according to primary associations, also allowing cross-breeding between different horse breeds.

Key words: horse, breeding program, selection, breeding, working ability evaluation

Primljeno: 20. 4. 1999.